

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ

Кафедра фізико-математичних дисциплін

**Методичні рекомендації
та варіанти завдань до виконання
розрахунково-графічної роботи
«Елементи лінійної і векторної алгебри
та аналітичної геометрії»
з навчальної дисципліни «Вища математика»
для здобувачів вищої освіти
за освітньо-професійними програмами
«Пожежна безпека», «Цивільний захист» та «Охорона праці»**

Черкаси 2025

Рекомендовано до друку кафедрою
фізико-математичних дисциплін
(протокол від 23.09.2024 р. № 1)
та вченої радою факультету управління
та безпеки населення НУЦЗ України.
(протокол від 28.10.2024 р. № 6)

Укладач: М. М. Горонескуль

Рецензенти: доктор фізико-математичних наук, професор **Ю.І. Першина**,
завідувач кафедри вищої математики Національного технічного
університету «ХП»;
кандидат фізико-математичних наук, доцент **В.Г. Борисенко**,
доцент кафедри фізико-математичних дисциплін НУЦЗ України.

Методичні рекомендації та варіанти завдань до виконання
розрахунково-графічної роботи «Елементи лінійної і векторної алгебри та
аналітичної геометрії» з навчальної дисципліни «Вища математика» для
здобувачів вищої освіти за освітньо-професійними програмами «Пожежна
безпека», «Цивільний захист» та «Охорона праці» / Укладач : М. М.
Горонескуль. – Черкаси: НУЦЗУ, 2025. – 45 с.

Методичні рекомендації та варіанти завдань до виконання
розрахунково-графічної роботи «Елементи лінійної і векторної алгебри та
аналітичної геометрії» з навчальної дисципліни «Вища математика» для
здобувачів вищої освіти за освітньо-професійними програмами «Пожежна
безпека», «Цивільний захист» та «Охорона праці» визначають порядок
виконання й оформлення розрахунково-графічної роботи, а також вимоги до її
структури та змісту.

ЗМІСТ

Порядок виконання і оформлення робіт.....	5
Методичні рекомендації до розв'язання завдань за темами:	6
1. Елементи лінійної алгебри.....	6
Приклад виконання Завдання 1:розв'язання СЛАР.....	6
Спосіб 1. Розв'язання СЛАР за формулами Крамера.....	6
Спосіб 2. Розв'язання СЛАР матричним методом.....	9
Спосіб 3. Розв'язання СЛАР методом Гаусса.....	12
2. Елементи векторної алгебри.....	14
Приклад виконання завдання 2:.....	14
2.1) приклад обчислення кут між векторами.....	14
2.2) приклад обчислення проекції вектора $\overrightarrow{AB}$ на вісь вектора $\overrightarrow{AC}$	15
2.3) приклад обчислення площі паралелограма та трикутника, побудованих на векторах $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$	15
2.4) приклад обчислення об'єму тетраедра та його висоти.....	16
3. Розкладання вектора за базисом.....	18
Приклад виконання завдання 3. Розкласти вектор за заданим базисом..	18
4. Рівняння прямої на площині.....	20
Приклад виконання завдання 4. Для заданих вершин трикутника ABC знайти:.....	20
4.1) рівняння сторони AB	20
4.2) рівняння висоти CH	21
4.3) рівняння медіани AM	22
4.4) точку N перетину медіани AM і висоти CH	22
4.5) рівняння прямої, що проходить через т. C паралельно стороні AB	23
4.6) відстань від точки C до прямої AB	24
5. Криві 2-го порядку.....	25
Таблиця 5.1. Канонічні рівняння (невироджених та вироджених) кривих другого порядку.....	26

Таблиця 5.2 – канонічні рівняння та основні характеристики невироджених кривих другого порядку.....	27
Таблиця 5.3. – рівняння кривих з центром у т. С. $(x_0; y_0)$	29
Приклад виконання завдання 5. Привести рівняння кривої 2-го порядку до канонічного вигляду, визначити основні числові характеристики. Зробити рисунок.....	30
Варіанти завдань.....	34
Варіанти завдання 1. Розв’язати СЛАР.....	34
Варіанти завдання 2. Розв’язати задачі векторної алгебри.....	36
Варіанти завдання 3. Розкласти вектор за заданим базисом.....	38
Варіанти завдання 4. Розв’язати задачі аналітичної геометрії.....	40
Варіанти завдання 5. Привести рівняння кривої 2-го порядку до канонічного вигляду, визначити основні числові характеристики. Зробити рисунок.....	41
Література.....	44

ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ І ОФОРМЛЕННЯ РОБІТ

Розрахунково-графічну роботу (РГР) необхідно виконувати в окремому зошиті або на аркушах формату А-4. Для зауважень викладача необхідно залишити поля 4-6 см завширшки. РГР слід виконувати строго за варіантом, який видано викладачем. РГР, що виконана не за своїм варіантом, не перевіряється і не зараховується.

Завдання необхідно розв'язувати у порядку зростання номерів свого варіанта. Умови завдань записувати повністю, після чого приводить докладний процес розв'язання із дотриманням методичних рекомендацій. Якщо до даного завдання є обов'язковим рисунок, то його слід розташувати перед розв'язком і робити на ньому усі необхідні позначення. Наприкінці кожного завдання записується відповідь.

Здобувач зобов'язаний пройти співбесіду з викладачем кафедри щодо виконання роботи.

Здобувачі, які не виконали запропоновані завдання і не пройшли співбесіду з викладачем до екзамену (заліку) не будуть допущені.

Оформлювати та підписувати роботу треба за зразком, наведеним нижче.

Розрахунково-графічна робота

«Елементи лінійної і векторної алгебри та аналітичної геометрії»

з дисципліни «Вища математика»

здобувача вищої освіти групи ОП-25-3

Петренка Івана Івановича

Варіант №0

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАВДАНЬ

1. Елементи лінійної алгебри.

Завдання 1. Розв'язати систему лінійних алгебраїчних рівнянь (СЛАР)

$$\begin{cases} 3x_1 + 2x_2 - x_3 = -3; \\ 2x_1 - x_2 + 2x_3 = 11; \\ -x_1 + 3x_2 + x_3 = 0. \end{cases}$$

1) за формулами Крамера;

2) матричним методом;

3) методом Гаусса.

Розв'язання: Для заданої системи запишемо:

а) матрицю A , що складається із коефіцієнтів при невідомих

$$A = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 3 & 2 & -1 \\ 2 & -1 & 2 \\ -1 & 3 & 1 \end{pmatrix};$$

б) матрицю-стовпець X , що складається із невідомих

$$X = \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{pmatrix};$$

в) матрицю-стовпець B , що складається із вільних членів

$$B = \begin{pmatrix} b_1 \\ b_2 \\ b_3 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} -3 \\ 11 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

Спосіб 1. Розв'язання СЛАР за формулами Крамера:

$$x_1 = \frac{\Delta_1}{\Delta}, \quad x_2 = \frac{\Delta_2}{\Delta}, \quad x_3 = \frac{\Delta_3}{\Delta}.$$

1) Якщо $\Delta \neq 0$, то СЛАР має єдиний розв'язок.

2) Якщо $\Delta = 0$ та всі допоміжні визначники $\Delta_i = 0$, то СЛАР або не має розв'язку, або має безліч розв'язків.

3) Якщо $\Delta = 0$ і хоча б один із допоміжних визначників Δ_i не дорівнює нулю, то СЛАР *несумісна*, а отже, не має розв'язку.

Крок 1. Обчислити $\Delta = \Delta A$ основний визначник – визначник матриці A :

$$\Delta = \Delta A = \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 3 & 2 & -1 \\ 2 & -1 & 2 \\ -1 & 3 & 1 \end{vmatrix}$$

Визначник 3-го порядку матриці A обчислимо за допомогою теореми Лапласа, а саме за правилом розкладання визначника за елементами першого рядка:

$$\begin{aligned} \Delta = \Delta A &= \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} \end{vmatrix} = \\ &= a_{11}A_{11} + a_{12}A_{12} + a_{13}A_{13} = a_{11}M_{11} - a_{12}M_{12} + a_{13}M_{13} = \\ &= a_{11} \cdot \begin{vmatrix} a_{22} & a_{23} \\ a_{32} & a_{33} \end{vmatrix} - a_{12} \cdot \begin{vmatrix} a_{21} & a_{23} \\ a_{31} & a_{33} \end{vmatrix} + a_{13} \cdot \begin{vmatrix} a_{21} & a_{22} \\ a_{31} & a_{32} \end{vmatrix} = \\ &= a_{11} \cdot (a_{22} \cdot a_{33} - a_{23} \cdot a_{32}) - a_{12} \cdot (a_{21} \cdot a_{33} - a_{23} \cdot a_{31}) + a_{13} \cdot (a_{21} \cdot a_{32} - a_{22} \cdot a_{31}), \end{aligned}$$

де алгебраїчні доповнення $A_{ij} = (-1)^{i+j}M_{ij}$.

Отже,

$$\begin{aligned} \Delta = \Delta A &= \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 3 & 2 & -1 \\ 2 & -1 & 2 \\ -1 & 3 & 1 \end{vmatrix} = \\ &= 3A_{11} + 2A_{12} + (-1)A_{13} = 3M_{11} - 2M_{12} + (-1)M_{13} = \\ &= 3 \cdot \begin{vmatrix} -1 & 2 \\ 3 & 1 \end{vmatrix} - 2 \cdot \begin{vmatrix} 2 & 2 \\ -1 & 1 \end{vmatrix} + (-1) \cdot \begin{vmatrix} 2 & -1 \\ -1 & 3 \end{vmatrix} = \\ &= 3 \cdot (-1 - 6) - 2 \cdot (2 + 2) - 1 \cdot (6 - 1) = -21 - 8 - 5 = -34. \end{aligned}$$

Крок 2. Обчислити допоміжні визначники Δ_i ($i = \overline{1,3}$), які одержуються з основного визначника Δ шляхом заміни i -го стовпця в основному визначнику Δ стовпцем вільних членів матриці B . Отже,

$$\begin{aligned}\Delta_1 &= \begin{vmatrix} b_1 & a_{12} & a_{13} \\ b_2 & a_{22} & a_{23} \\ b_3 & a_{32} & a_{33} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} -3 & 2 & -1 \\ 11 & -1 & 2 \\ 0 & 3 & 1 \end{vmatrix} = -3 \cdot \begin{vmatrix} -1 & 2 \\ 3 & 1 \end{vmatrix} - 2 \cdot \begin{vmatrix} 11 & 2 \\ 0 & 1 \end{vmatrix} + (-1) \cdot \begin{vmatrix} 11 & -1 \\ 0 & 3 \end{vmatrix} = \\ &= -3(-1-6) - 2(11-0) - 1(33-0) = 21 - 22 - 33 = -34;\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\Delta_2 &= \begin{vmatrix} a_{11} & b_1 & a_{13} \\ a_{21} & b_2 & a_{23} \\ a_{31} & b_3 & a_{33} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 3 & -3 & -1 \\ 2 & 11 & 2 \\ -1 & 0 & 1 \end{vmatrix} = 3 \cdot \begin{vmatrix} 11 & 2 \\ 0 & 1 \end{vmatrix} - (-3) \cdot \begin{vmatrix} 2 & 2 \\ -1 & 1 \end{vmatrix} + (-1) \cdot \begin{vmatrix} 2 & 11 \\ -1 & 0 \end{vmatrix} = \\ &= 3(11-0) + 3(2+2) - 1(0-(-11)) = 33 + 12 - 11 = 34;\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\Delta_3 &= \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & b_1 \\ a_{21} & a_{22} & b_2 \\ a_{31} & a_{32} & b_3 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 3 & 2 & -3 \\ 2 & -1 & 11 \\ -1 & 3 & 0 \end{vmatrix} = 3 \cdot \begin{vmatrix} -1 & 11 \\ 3 & 0 \end{vmatrix} - 2 \cdot \begin{vmatrix} 2 & 11 \\ -1 & 0 \end{vmatrix} + (-3) \cdot \begin{vmatrix} 2 & -1 \\ -1 & 3 \end{vmatrix} = \\ &= 3(0-33) - 2(0-(-11)) - 3(6-1) = -99 - 22 - 15 = -136.\end{aligned}$$

Таким чином, виходячи з формул Крамера:

$$x_1 = \frac{\Delta_1}{\Delta} = \frac{-34}{-34} = 1, \quad x_2 = \frac{\Delta_2}{\Delta} = \frac{34}{-34} = -1, \quad x_3 = \frac{\Delta_3}{\Delta} = \frac{-136}{-34} = 4.$$

Крок 3. Перевірка – підставити одержані значення невідомих у вихідну систему:

$$\begin{cases} 3 \cdot 1 + 2 \cdot (-1) - 4 = -3; \\ 2 \cdot 1 - (-1) + 2 \cdot 4 = 11; \\ -1 + 3 \cdot (-1) + 4 = 0. \end{cases}$$

Отже, одержали правильну тотожність

Відповідь: $x_1 = 1, x_2 = -1, x_3 = 4$.

Спосіб 2. Розв'язання заданої системи рівнянь матричним методом.

$$X = A^{-1}B, \text{ де}$$

$$A^{-1} = \frac{1}{\Delta A} \tilde{A} = \frac{1}{\Delta A} (A_{ij})^T = \frac{1}{\Delta A} \begin{pmatrix} A_{11} & A_{12} & A_{13} \\ A_{21} & A_{22} & A_{23} \\ A_{31} & A_{32} & A_{33} \end{pmatrix}^T$$

Реалізація методу полягає в знаходженні оберненої матриці і множення її на матрицю-стовпець B вільних членів. Даний метод використовується для невироджених квадратних матриць ($\Delta A \neq 0$).

Крок 1. Обчислити визначник матриці A , оскільки розв'язання матричним методом можливе за умови, що $\Delta A \neq 0$, тобто матриця A невироджена:

$$\begin{aligned} \Delta A &= \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} \\ a_{21} & a_{22} & a_{23} \\ a_{31} & a_{32} & a_{33} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 3 & 2 & -1 \\ 2 & -1 & 2 \\ -1 & 3 & 1 \end{vmatrix} = a_{11}A_{11} + a_{12}A_{12} + a_{13}A_{13} = \\ &= a_{11}M_{11} - a_{12}M_{12} + a_{13}M_{13} = 3 \cdot \begin{vmatrix} -1 & 2 \\ 3 & 1 \end{vmatrix} - 2 \cdot \begin{vmatrix} 2 & 2 \\ -1 & 1 \end{vmatrix} + (-1) \cdot \begin{vmatrix} 2 & -1 \\ -1 & 3 \end{vmatrix} = \\ &= 3 \cdot (-1 - 6) - 2 \cdot (2 + 2) - 1 \cdot (6 - 1) = -21 - 8 - 5 = -34 \neq 0, \end{aligned}$$

Отже, існує обернена матриця і єдиний розв'язок системи.

Крок 2. Обчислити алгебраїчні доповнення A_{ij} до всіх елементів матриці A за формулою:

$$A_{ij} = (-1)^{i+j} \cdot M_{ij} = \pm M_{ij} = \begin{cases} M_{ij}, & \text{якщо } i+j \text{ парне число;} \\ -M_{ij}, & \text{якщо } i+j \text{ непарне число.} \end{cases}$$

$$A_{11} = (-1)^{1+1} \cdot M_{11} = (-1)^2 \cdot \begin{vmatrix} -1 & 2 \\ 3 & 1 \end{vmatrix} = 1 \cdot (-1 - 6) = -7,$$

$$A_{12} = (-1)^{1+2} \cdot M_{12} = (-1)^3 \cdot \begin{vmatrix} 2 & 2 \\ -1 & 1 \end{vmatrix} = (-1) \cdot (2 + 2) = -4,$$

$$A_{13} = (-1)^{1+3} \cdot M_{13} = (-1)^4 \cdot \begin{vmatrix} 2 & -1 \\ -1 & 3 \end{vmatrix} = 1 \cdot (6 - 1) = 5,$$

$$A_{21} = (-1)^{2+1} \cdot M_{21} = (-1)^3 \cdot \begin{vmatrix} 2 & -1 \\ 3 & 1 \end{vmatrix} = (-1) \cdot (2 + 3) = -5,$$

$$A_{22} = (-1)^{2+2} \cdot M_{22} = (-1)^4 \cdot \begin{vmatrix} 3 & -1 \\ -1 & 1 \end{vmatrix} = 1 \cdot (3 - 1) = 2,$$

$$A_{23} = (-1)^{2+3} \cdot M_{23} = (-1)^5 \cdot \begin{vmatrix} 3 & 2 \\ -1 & 3 \end{vmatrix} = (-1) \cdot (9 + 2) = -11,$$

$$A_{31} = (-1)^{3+1} \cdot M_{31} = (-1)^4 \cdot \begin{vmatrix} 2 & -1 \\ -1 & 2 \end{vmatrix} = 1 \cdot (4 - 1) = 3,$$

$$A_{32} = (-1)^{3+2} \cdot M_{32} = (-1)^5 \cdot \begin{vmatrix} 3 & -1 \\ 2 & 2 \end{vmatrix} = (-1) \cdot (6 + 2) = -8,$$

$$A_{33} = (-1)^{3+3} \cdot M_{33} = (-1)^6 \cdot \begin{vmatrix} 3 & 2 \\ 2 & -1 \end{vmatrix} = 1 \cdot (-3 - 4) = -7.$$

Крок 3. Одержати приєднану матрицю $\tilde{A}$, що є транспонованою до матриці (A_{ij}) алгебраїчних доповнень до всіх елементів матриці A :

$$\tilde{A} = (A_{ij})^T = \begin{pmatrix} A_{11} & A_{12} & A_{13} \\ A_{21} & A_{22} & A_{23} \\ A_{31} & A_{32} & A_{33} \end{pmatrix}^T = \begin{pmatrix} -1 & -1 & 2 \\ -5 & 5 & 5 \\ 2 & -3 & -4 \end{pmatrix}^T = \begin{pmatrix} -1 & -5 & 2 \\ -1 & 5 & -3 \\ 2 & 5 & -4 \end{pmatrix}.$$

$$\text{Отже, } \tilde{A} = \begin{pmatrix} -7 & -5 & 3 \\ -4 & 2 & -8 \\ 5 & -11 & -7 \end{pmatrix} \text{ -- приєднана матриця до матриці } A.$$

Крок 4. Записати обернену матрицю

$$A^{-1} = \frac{1}{\Delta A} \tilde{A} = -\frac{1}{34} \begin{pmatrix} -7 & -5 & 3 \\ -4 & 2 & -8 \\ 5 & -11 & -7 \end{pmatrix}$$

Крок 5. Перевірити правильність обчислення оберненої матриці:

$$A^{-1}A = AA^{-1} = E$$

$$\begin{aligned} A^{-1}A &= -\frac{1}{34} \begin{pmatrix} -7 & -5 & 3 \\ -4 & 2 & -8 \\ 5 & -11 & -7 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} 3 & 2 & -1 \\ 2 & -1 & 2 \\ -1 & 3 & 1 \end{pmatrix} \\ &= -\frac{1}{34} \begin{pmatrix} -21-10-3 & -14+5+9 & 7-10+3 \\ -12+4+8 & -8-2-24 & 4+4-8 \\ 15-22+7 & 10+11-21 & -5-22-7 \end{pmatrix} = \\ &= -\frac{1}{34} \begin{pmatrix} -34 & 0 & 0 \\ 0 & -34 & 0 \\ 0 & 0 & -34 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} = E \end{aligned}$$

Отже, обернену матрицю $A^{-1} = -\frac{1}{34} \begin{pmatrix} -7 & -5 & 3 \\ -4 & 2 & -8 \\ 5 & -11 & -7 \end{pmatrix}$ обчислили

правильно.

Крок 6. Обчислити матрицю невідомих X

$$\begin{aligned} X = A^{-1}B &= -\frac{1}{34} \begin{pmatrix} -7 & -5 & 3 \\ -4 & 2 & -8 \\ 5 & -11 & -7 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} -3 \\ 11 \\ 0 \end{pmatrix} = \\ &= -\frac{1}{34} \begin{pmatrix} 21-55+0 \\ 12+22+1 \\ -15-121+0 \end{pmatrix} = -\frac{1}{34} \begin{pmatrix} -34 \\ 34 \\ -136 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1 \\ -1 \\ 4 \end{pmatrix} \end{aligned}$$

Отже, $x_1 = 1$, $x_2 = -1$, $x_3 = 4$.

Крок 7. Перевірка – підставити одержані значення невідомих у вихідну

систему: $\begin{cases} 3 \cdot 1 + 2 \cdot (-1) - 4 = -3; \\ 2 \cdot 1 - (-1) + 2 \cdot 4 = 11; \\ -1 + 3 \cdot (-1) + 4 = 0. \end{cases}$. Отже, одержали правильну тотожність.

Відповідь: $x_1 = 1$, $x_2 = -1$, $x_3 = 4$.

Спосіб 3. Розв'язання заданої системи рівнянь методом Гаусса:

$$\begin{cases} 3x_1 + 2x_2 - x_3 = -3; \\ 2x_1 - x_2 + 2x_3 = 11; \\ -x_1 + 3x_2 + x_3 = 0. \end{cases}$$

Запишемо розширену матрицю системи і приведемо її до трикутного вигляду за допомогою елементарних перетворень розширеної матриці, які виконують над рядками:

$$\begin{aligned} \bar{A} &= \left(\begin{array}{ccc|c} 3 & 2 & -1 & -3 \\ 2 & -1 & 2 & 11 \\ -1 & 3 & 1 & 0 \end{array} \right) \sim \left[\begin{array}{l} \text{поміняємо 1-й} \\ \text{та 3-й рядок} \\ \text{місцями} \end{array} \right] \sim \left(\begin{array}{ccc|c} -1 & 3 & 1 & 0 \\ 2 & -1 & 2 & 11 \\ 3 & 2 & -1 & -3 \end{array} \right) \sim \\ &\sim \left[\begin{array}{l} \text{одержимо під елементом } a_{11} = -1 \text{ нулі. Для цього усі елементи} \\ \text{першого рядка помножимо на 2 та додамо до відповідних} \\ \text{елементів 2-го рядка, тим самим одержимо новий 2-гий рядок.} \end{array} \right] \sim \\ &\sim \left(\begin{array}{ccc|c} -1 & 3 & 1 & 0 \\ 0 & 5 & 4 & 11 \\ 3 & 2 & -1 & -3 \end{array} \right) \sim \\ &\sim \left[\begin{array}{l} \text{За аналогією змінимо 3-й рядок. Для цього усі елементи} \\ \text{першого рядка помножимо на 3 та додамо до відповідних} \\ \text{елементів 3-го рядка, тим самим одержимо новий 3-й рядок.} \end{array} \right] \sim \\ &\sim \left(\begin{array}{ccc|c} -1 & 3 & 1 & 0 \\ 0 & 5 & 4 & 11 \\ 0 & 11 & 2 & -3 \end{array} \right) \sim \\ &\sim \left[\begin{array}{l} \text{Тепер під елементом } a_{22} = 5 \text{ одержимо 1. Для цього помножимо} \\ \text{усі елементи другого рядка на } (-2) \text{ та додамо до відповідних} \\ \text{елементів третього рядка. Одержимо новий 3-й рядок} \end{array} \right] \sim \\ &\sim \left(\begin{array}{ccc|c} -1 & 3 & 1 & 0 \\ 0 & 5 & 4 & 11 \\ 0 & 1 & -6 & -25 \end{array} \right) \sim \left[\begin{array}{l} \text{поміняємо 2-й} \\ \text{та 3-й рядок} \\ \text{місцями} \end{array} \right] \sim \left(\begin{array}{ccc|c} -1 & 3 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & -6 & -25 \\ 0 & 5 & 4 & 11 \end{array} \right) \sim \\ &\sim \left[\begin{array}{l} \text{одержимо під } a_{22} = 1 \text{ нуль. Для цього усі елементи} \\ \text{2-го рядка помножимо на } (-5) \text{ та додамо до відповідних} \\ \text{елементів 3-го рядка. Тим самим одержимо новий 3-й рядок} \end{array} \right] \sim \end{aligned}$$

$$\left(\begin{array}{ccc|c} -1 & 3 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & -6 & -25 \\ 0 & 0 & 34 & 136 \end{array}\right) \sim \left[\begin{array}{l} \text{Розділемо усі} \\ \text{елементи} \\ \text{3-го рядка на 34} \end{array}\right] \sim \left(\begin{array}{ccc|c} -1 & 3 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & -6 & -25 \\ 0 & 0 & 1 & 4 \end{array}\right)$$

Оскільки $RgA = Rg\bar{A} = 3$, де $n = 3$ – кількість невідомих, то система сумісна і має єдиний розв'язок. (Ранг **Rg** матриці - найвищий з порядків всіляких ненульових мінорів цієї матриці. Ранг нульової матриці будь-якого розміру нуль. Якщо всі мінори другого порядку дорівнюють нулю, то ранг дорівнює одиниці).

Ставимо у відповідність розширеній матриці $\bar{A}$, зведеної до трикутного вигляду, систему (еквівалентну вихідній), розв'язання якої здійснюємо знизу вверх:

$$\begin{cases} -x_1 + 3x_2 + x_3 = 0; \\ x_2 - 6x_3 = -25; \\ x_3 = 4, \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x_1 = 3x_2 + x_3; \\ x_2 = 6x_3 - 25; \\ x_3 = 4, \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x_1 = 3x_2 + 4; \\ x_2 = 24 - 25; \\ x_3 = 4, \end{cases}$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} x_1 = 3x_2 + 4; \\ x_2 = -1; \\ x_3 = 4, \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x_1 = -3 + 4; \\ x_2 = -1; \\ x_3 = 4, \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} x_1 = 1; \\ x_2 = -1; \\ x_3 = 4. \end{cases}$$

Відповідь: $x_1 = 1, x_2 = -1, x_3 = 4$.

2. Елементи векторної алгебри

Завдання 2. Задані точки $A(3;2;1)$, $B(-2;1;-2)$, $C(-1;2;3)$ та $D(1,-2,3)$

Обчислити:

2.1) кут між векторами $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$;

2.2) проекцію вектора $\overrightarrow{AB}$ на вісь вектора $\overrightarrow{AC}$;

2.3) площу паралелограма та трикутника, побудованих на векторах $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$;

2.4) обчислити об'єм тетраедра з вершинами в точках A , B , C , D та його висоту, опущену з вершини D на грань ABC .

Розв'язання 2.1). Визначимо координати вектора $\overrightarrow{AB}$. Для цього із координат точки B – кінця вектора віднімемо координати точки A – початку вектора:

$$\overrightarrow{AB} = (x_B - x_A; y_B - y_A; z_B - z_A) = (-2 - 3; 1 - 2; -2 - 1) = (-5; -1; -3).$$

Аналогічно обчислимо координати вектора $\overrightarrow{AC}$:

$$\overrightarrow{AC} = (x_C - x_A; y_C - y_A; z_C - z_A) = (-1 - 3; 2 - 2; 3 - 1) = (-4; 0; 2).$$

Кут φ між векторами $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$ обчислимо за формулою

$$\cos \varphi = \frac{\overrightarrow{AB} \cdot \overrightarrow{AC}}{|\overrightarrow{AB}| \cdot |\overrightarrow{AC}|},$$

де $\overrightarrow{AB} \cdot \overrightarrow{AC}$ – скалярний добуток векторів $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$, а $|\overrightarrow{AB}|$ і $|\overrightarrow{AC}|$ – їх модулі.

Модуль вектора дорівнює квадратному кореню із суми квадратів його координат:

Якщо вектор $\overrightarrow{AB} = (x_1; y_1; z_1) = (-5; -1; -3)$, заданий своїми координатами, то модуль вектора $\overrightarrow{AB}$:

$$|\overrightarrow{AB}| = \sqrt{x_1^2 + y_1^2 + z_1^2} = \sqrt{(-5)^2 + (-1)^2 + (-3)^2} = \sqrt{25 + 1 + 9} = \sqrt{35}.$$

Якщо вектор $\overrightarrow{AC} = (x_2; y_2; z_2) = (-4; 0; 2)$, заданий своїми координатами, то модуль вектора $\overrightarrow{AC}$:

$$|\overrightarrow{AC}| = \sqrt{x_2^2 + y_2^2 + z_2^2} = \sqrt{(-4)^2 + 0^2 + 2^2} = \sqrt{16 + 0 + 4} = \sqrt{20} = 2\sqrt{5}.$$

Скалярний добуток векторів $\overrightarrow{AB} \cdot \overrightarrow{AC}$, що задані своїми координатами, дорівнює сумі добутків відповідних координат. Якщо

$$\overrightarrow{AB} = (x_1; y_1; z_1) = (-5; -1; -3) \text{ та } \overrightarrow{AC} = (x_2; y_2; z_2) = (-4; 0; 2), \text{ то}$$

$$\overrightarrow{AB} \cdot \overrightarrow{AC} = x_1 \cdot x_2 + y_1 \cdot y_2 + z_1 \cdot z_2 = -5 \cdot (-4) + (-1) \cdot 0 + (-3) \cdot 2 = 14.$$

$$\text{Отже, } \cos \varphi = \frac{\overrightarrow{AB} \cdot \overrightarrow{AC}}{|\overrightarrow{AB}| \cdot |\overrightarrow{AC}|} = \frac{14}{\sqrt{35} \cdot 2\sqrt{5}} = \frac{7}{5\sqrt{7}} = \frac{\sqrt{7}}{5} \approx 0,53, \text{ тому}$$

$$\varphi \approx \arccos 0,53 \approx 58^\circ.$$

Відповідь: $\varphi \approx 58^\circ$

Розв'язання 2.2).

Обчислити проекцію вектора $\overrightarrow{AB}$ на вісь вектора $\overrightarrow{AC}$:

$$\text{Pr}_{\overrightarrow{AC}} \overrightarrow{AB} = \frac{\overrightarrow{AB} \cdot \overrightarrow{AC}}{|\overrightarrow{AC}|} = \frac{14}{2\sqrt{5}} = \frac{7}{\sqrt{5}} = \frac{7\sqrt{5}}{5} \approx 3,13$$

Розв'язання 2.3). Обчислити площу паралелограма та трикутника, побудованих на векторах $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$.

Площа $S_{\square}$ паралелограма та площа S_{Δ} трикутника, побудованих на векторах $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$ (рис. 1) обчислюються відповідно за формулами:

$$S_{\square} = |\overrightarrow{AB} \times \overrightarrow{AC}| \text{ та } S_{\Delta} = \frac{1}{2} |\overrightarrow{AB} \times \overrightarrow{AC}|.$$

Оскільки

$$\overrightarrow{AB} = (x_1; y_1; z_1) = (-5; -1; -3)$$

та

$$\overrightarrow{AC} = (x_2; y_2; z_2) = (-4; 0; 2),$$

то векторний добуток $\overrightarrow{AB} \times \overrightarrow{AC}$ векторів $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$ обчислимо наступним чином:

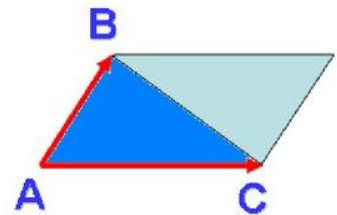

Рис. 1

$$\begin{aligned}\overrightarrow{AB} \times \overrightarrow{AC} &= \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ x_1 & y_1 & z_1 \\ x_2 & y_2 & z_2 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ -5 & -1 & -3 \\ -4 & 0 & 2 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} -1 & -3 \\ 0 & 2 \end{vmatrix} \vec{i} - \begin{vmatrix} -5 & -3 \\ -4 & 2 \end{vmatrix} \vec{j} + \begin{vmatrix} -5 & -1 \\ -4 & 0 \end{vmatrix} \vec{k} = \\ &= (-2 - 0)\vec{i} - (-10 - 12)\vec{j} + (0 - 4)\vec{k} = -2\vec{i} + 22\vec{j} - 4\vec{k}.\end{aligned}$$

Отже, векторний добуток:

$$\overrightarrow{AB} \times \overrightarrow{AC} = -2\vec{i} + 22\vec{j} - 4\vec{k}$$

або в координатній формі:

$$\overrightarrow{AB} \times \overrightarrow{AC} = (-2; 22; -4).$$

Площа паралелограма, побудованого на векторах $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$ дорівнює модулю векторного добутку векторів $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$:

$$S_{\square} = |\overrightarrow{AB} \times \overrightarrow{AC}| = \sqrt{(-2)^2 + 22^2 + (-4)^2} = \sqrt{4 + 484 + 16} = \sqrt{504} = 6\sqrt{14} \text{ (од}^2\text{)}.$$

Площа трикутника, побудованого на векторах $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$:

$$S_{\Delta} = \frac{1}{2} |\overrightarrow{AB} \times \overrightarrow{AC}| = \frac{1}{2} \sqrt{(-2)^2 + 22^2 + (-4)^2} = \frac{1}{2} \sqrt{504} = 3\sqrt{14} \text{ (од}^2\text{)}.$$

Відповідь: Площа паралелограма $S_{\square} = 6\sqrt{14}$ (од²) та площа трикутника $S_{\Delta} = 3\sqrt{14}$ (од²).

Розв'язання 2.4).

Обчислити об'єм тетраедра (трикутної піраміди) з вершинами в точках A, B, C, D і висоту піраміди h , яка опущена з т. D на грань ABC .

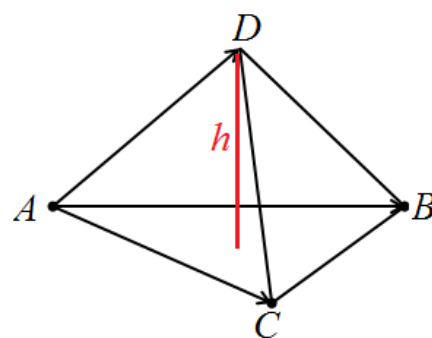

Рис. 2

Об'єм V тетраедра (трикутної піраміди), з вершинами в точках A, B, C, D обчислимо за формулою

$$V = \frac{1}{6} |\vec{a} \vec{b} \vec{c}|,$$

де

$$\vec{a} = \overrightarrow{AB} = (x_1; y_1; z_1) = (-5; -1; -3),$$

$$\vec{b} = \overrightarrow{AC} = (x_2; y_2; z_2) = (-4; 0; 2),$$

$$\vec{c} = \overrightarrow{AD} = (x_3; y_3; z_3) = (-2, -4, 2),$$

тоді

$$\begin{aligned} \vec{a} \vec{b} \vec{c} &= \begin{vmatrix} x_1 & y_1 & z_1 \\ x_2 & y_2 & z_2 \\ x_3 & y_3 & z_3 \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} -5 & -1 & -3 \\ -4 & 0 & 2 \\ -2 & -4 & 2 \end{vmatrix} = -5 \begin{vmatrix} 0 & 2 \\ -4 & 2 \end{vmatrix} - (-1) \begin{vmatrix} -4 & 2 \\ -2 & 2 \end{vmatrix} + (-3) \begin{vmatrix} -4 & 0 \\ -2 & -4 \end{vmatrix} = \\ &= -5(0 + 8) + (-8 + 4) - 3(16 - 0) = -40 - 4 - 48 = -92. \end{aligned}$$

Отже, об'єм тетраедра

$$V = \frac{1}{6} |\vec{a} \vec{b} \vec{c}| = \frac{1}{6} \cdot |-92| = \frac{1}{6} \cdot 92 = \frac{46}{3} = 15\frac{1}{3} \text{ од}^3.$$

З іншого боку об'єм піраміди $V = \frac{1}{3} S_{\triangle ABC} \cdot h$,

звідси

$$h = \frac{3V}{S_{\triangle ABC}} = \frac{46}{3\sqrt{14}} = \frac{46\sqrt{14}}{3 \cdot 14} = \frac{23\sqrt{14}}{21} \text{ од.}$$

Відповідь: об'єм тетраедра $V = 15\frac{1}{3} \text{ од}^3$, висота $h = \frac{23\sqrt{14}}{21} \text{ од.}$

3. Розкладання вектора за базисом

Завдання 3. Переконатися, що система векторів $\vec{p} = (1; 2; -1)$, $\vec{q} = (3; 6; 1)$, $\vec{r} = (3; 9; 3)$ утворює базис у множині всіх векторів простору, і знайти розкладання вектора $\vec{x} = (2; 5; 0)$ у цьому базисі.

Розв'язання:

Крок 1. Переконаємось, що вектори $\vec{p}$, $\vec{q}$, $\vec{r}$ є лінійно незалежними, тобто утворюють базис. Для цього складемо і обчислимо визначник, що утворюється з координат векторів $\vec{p}$, $\vec{q}$, $\vec{r}$:

$$\begin{vmatrix} 1 & 2 & -1 \\ 3 & 6 & 1 \\ 3 & 9 & 3 \end{vmatrix} = 3 \begin{vmatrix} 1 & 2 & -1 \\ 3 & 6 & 1 \\ 1 & 3 & 1 \end{vmatrix} = 3 \left[1 \cdot \begin{vmatrix} 6 & 1 \\ 3 & 1 \end{vmatrix} - 2 \cdot \begin{vmatrix} 3 & 1 \\ 1 & 1 \end{vmatrix} + (-1) \cdot \begin{vmatrix} 3 & 6 \\ 1 & 3 \end{vmatrix} \right] =$$
$$= 3[(6 - 3) - 2(3 - 1) - (9 - 6)] = -6 \neq 0$$

Оскільки вищезазначений визначник не дорівнює нулю, то вектори $\vec{p}$, $\vec{q}$, $\vec{r}$ є лінійно незалежними і утворюють базис у множині всіх векторів простору.

Крок 2. Нехай числа α , β , γ - координати вектора $\vec{x}$ у базисі $\vec{p}$, $\vec{q}$, $\vec{r}$, тобто

$$\vec{x} = \alpha \vec{p} + \beta \vec{q} + \gamma \vec{r}.$$

Підставимо координати векторів $\vec{p}$, $\vec{q}$, $\vec{r}$ у цю рівність та одержимо:

$$(2; 5; 0) = \alpha(1; 2; -1) + \beta(3; 6; 1) + \gamma(3; 9; 3).$$

Звідки запишемо систему рівнянь:

$$\begin{cases} \alpha + 3\beta + 3\gamma = 2; \\ 2\alpha + 6\beta + 9\gamma = 5; \\ -\alpha + \beta + 3\gamma = 0. \end{cases}$$

Розв'яжемо систему рівнянь за методом Гаусса:

$$\left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 3 & 3 & 2 \\ 2 & 6 & 9 & 5 \\ -1 & 1 & 3 & 0 \end{array} \right) \sim \left[\begin{array}{l} \text{одержимо новий 2-й рядок:} \\ \text{помножимо усі елементи 1-го} \\ \text{рядка на } (-2) \text{ та додамо їх до} \\ \text{відповідних елементів 2-го рядка} \end{array} \right] \sim \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 3 & 3 & 2 \\ 0 & 0 & 3 & 1 \\ -1 & 1 & 3 & 0 \end{array} \right) \sim$$

$$\sim \left[\begin{array}{l} \text{одержимо новий 3-й рядок:} \\ \text{додамо відповідні елементи} \\ \text{першого та третього рядків} \end{array} \right] \sim \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 3 & 3 & 2 \\ 0 & 0 & 3 & 1 \\ 0 & 4 & 6 & 2 \end{array} \right) \sim \left[\begin{array}{l} \text{розділимо усі} \\ \text{елементи третього} \\ \text{рядка на 2} \end{array} \right] \sim$$

$$\sim \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 3 & 3 & 2 \\ 0 & 0 & 3 & 1 \\ 0 & 2 & 3 & 1 \end{array} \right) \sim \left[\begin{array}{l} \text{поміняємо місцями} \\ \text{другий і третій рядки} \end{array} \right] \sim \left(\begin{array}{ccc|c} 1 & 3 & 3 & 2 \\ 0 & 2 & 3 & 1 \\ 0 & 0 & 3 & 1 \end{array} \right).$$

Відновимо систему:

$$\left\{ \begin{array}{l} \alpha + 3\beta + 3\gamma = 2; \\ 2\beta + 3\gamma = 1; \\ 3\gamma = 1. \end{array} \right\} \Rightarrow \left\{ \begin{array}{l} \alpha + 3\beta + 3 \cdot \frac{1}{3} = 2; \\ 2\beta + 3 \cdot \frac{1}{3} = 1; \\ \gamma = \frac{1}{3}. \end{array} \right\} \Rightarrow \left\{ \begin{array}{l} \alpha + 3 \cdot 0 + 3 \cdot \frac{1}{3} = 2; \\ \beta = 0; \\ \gamma = \frac{1}{3}. \end{array} \right\} \Rightarrow \left\{ \begin{array}{l} \alpha = 1; \\ \beta = 0; \\ \gamma = \frac{1}{3}. \end{array} \right.$$

Із системи отримали: $\alpha = 1$, $\beta = 0$, $\gamma = \frac{1}{3}$.

Зробивши перевірку, впевнюємося у правильності розв'язання системи.

Отже, шукане розкладання вектора $\vec{x}$ за базисом $\vec{p}, \vec{q}, \vec{r}$ має вигляд:

$$\vec{x} = 1 \cdot \vec{p} + 0 \cdot \vec{q} + \frac{1}{3} \cdot \vec{r}.$$

Відповідь: $\vec{x} = \vec{p} + \frac{1}{3} \vec{r}.$

4. Рівняння прямої на площині

Завдання 4. Для заданих вершин трикутника ABC (рис. 3), де $A(1;7)$, $B(-3;-1)$, $C(11;-3)$ знайти:

4.1) рівняння сторони AB ;

4.2) рівняння висоти CH ;

4.3) рівняння медіани AM ;

4.4) точку N перетину медіани AM і висоти CH ;

4.5) рівняння прямої, що проходить через т. C паралельно стороні AB ;

4.6) відстань від точки C до прямої AB .

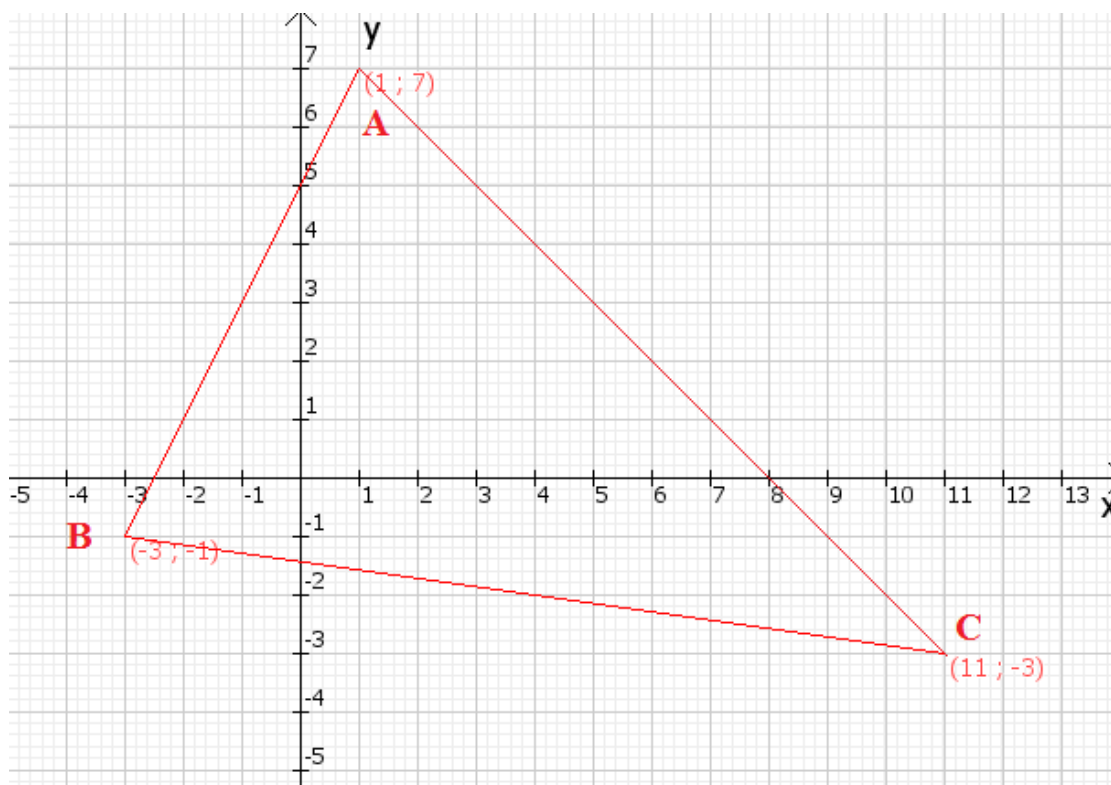

Рис 3.

Розв'язання :

4.1) Визначимо рівняння сторони AB , що проходить через дві задані точки $A(1;7)$ та $B(-3;-1)$. Для цього скористаємось формулою:

$$\frac{x - x_A}{x_B - x_A} = \frac{y - y_A}{y_B - y_A}.$$

Отже,

$$\frac{x-1}{-3-1} = \frac{y-7}{-1-7}$$

або

$$\frac{x-1}{-4} = \frac{y-7}{-8},$$

звідки $2x - y + 5 = 0$ – загальне рівняння прямої **AB**, для якої вектором нормалі є вектор $\vec{n}(2; -1)$.

4.2) Визначимо рівняння висоти **CH**, що проходить через точку $C(11; -3)$ перпендикулярно до прямої **AB**, а тому вектор нормалі $\vec{n}(2; -1)$ прямої **AB** буде слугувати як напрямний вектор $\vec{s}(2; -1)$ шуканої висоти **CH**. Для визначення рівняння висоти **CH** скористаємось формулою:

$$\frac{x - x_c}{m} = \frac{y - y_c}{p}, \text{ де } \vec{s}(m; p).$$

$$\text{Отже, } \frac{x - 11}{2} = \frac{y + 3}{-1},$$

Звідки $x + 2y - 5 = 0$ – загальне рівняння висоти **CH** (рис. 4)

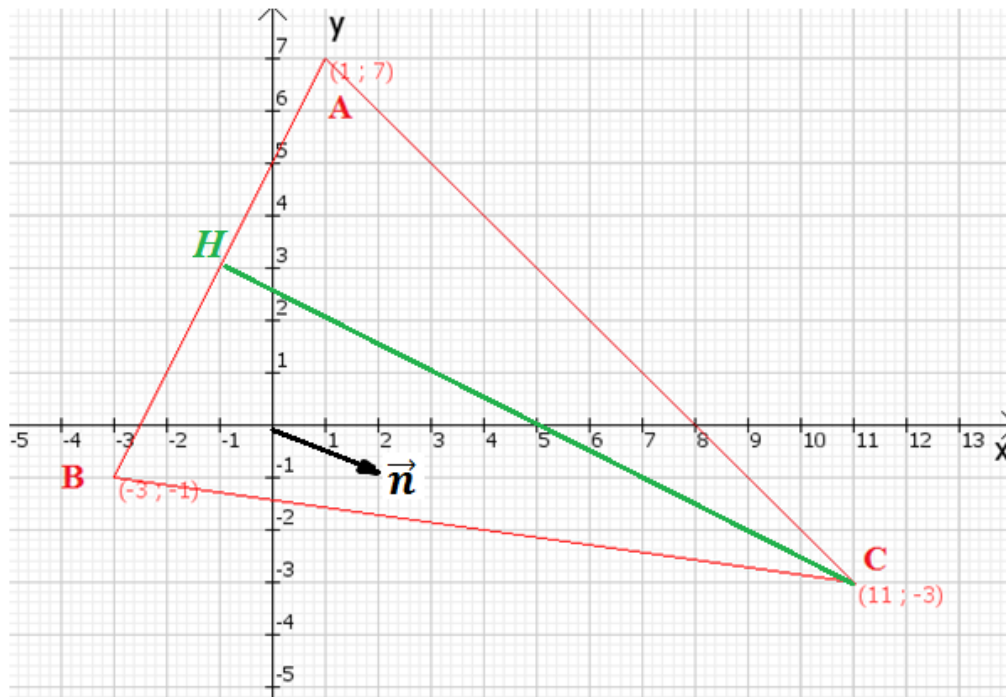

Рис. 4.

4.3) Визначимо рівняння медіани **AM**. Точка М є серединою відрізка ВС.

Координати т.М визначимо за формулами:

$$x = \frac{x_B + x_C}{2} = \frac{-3 + 11}{2} = 4 \text{ та } y = \frac{y_B + y_C}{2} = \frac{-1 - 3}{2} = -2.$$

Отже, отримали т.М (4; -2).

Визначимо рівняння медіани **AM** (рис.5) за двома точками:

$$\frac{x - x_A}{x_M - x_A} = \frac{y - y_A}{y_M - y_A}.$$

Маємо

$$\frac{x - 1}{4 - 1} = \frac{y - 7}{-2 - 7} \text{ або } \frac{x - 1}{3} = \frac{y - 7}{-9},$$

звідси: $-3x - y + 10 = 0$.

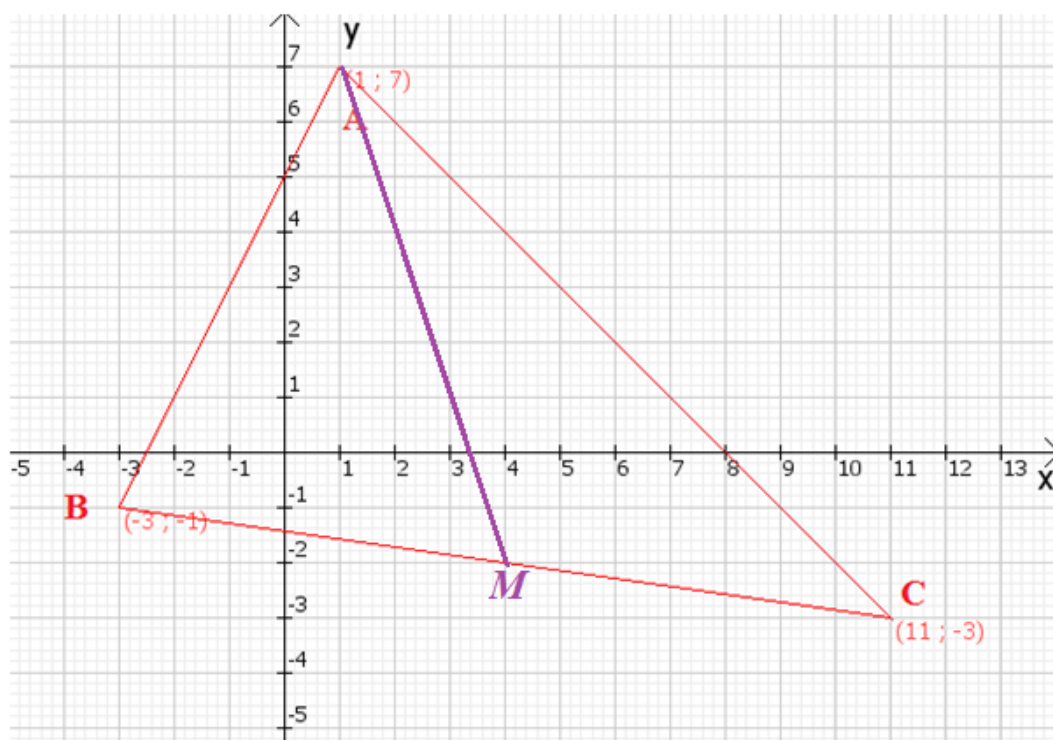

Рис. 5.

4.4) Щоби визначити точку **N** (рис.6) перетину медіани **AM** і висоти **CH** необхідно розв'язати систему рівнянь:

$$\begin{cases} -3x - y + 10 = 0 \\ x + 2y - 5 = 0 \end{cases}.$$

Помножимо перше рівняння системи на 2, одержимо:

$$\begin{cases} -6x - 2y + 20 = 0 \\ x + 2y - 5 = 0 \end{cases}.$$

Додамо ці рівняння. Отже, $-5x + 15 = 0$, звідки $x=3$.

Підставимо знайдене значення $x=3$ у перше рівняння вихідної системи, а саме: $-3x - y + 10 = 0$ та одержимо, що $y=1$.

Отже, визначили т.N (3;1) (рис.6).

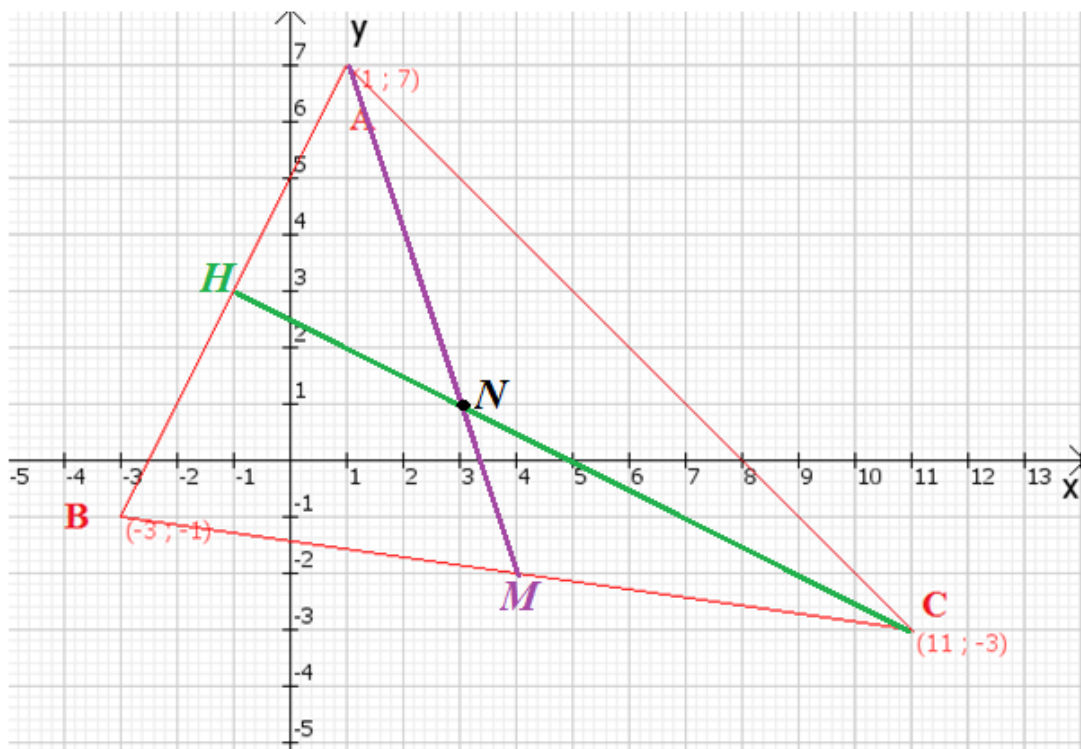

Рис. 6.

4.5) Визначимо рівняння прямої l , що проходить через вершину C паралельно стороні AB . Це означає, що нормальний вектор $\vec{n}(2; -1)$ прямої AB можна використати як нормальний вектор і для шуканої прямої l . Оскільки сторона AB має рівняння $2x - y + 5 = 0$, то її вектор нормалі $\vec{n}(2; -1)$ буде і вектором нормалі для шуканої прямої l (рис.7), рівняння якої визначимо за формулою:

$$A(x - x_c) + B(y - y_c) = 0,$$

де $\vec{n}(A; B) = \vec{n}(2; -1)$

$$2(x - 11) + (-1)(y + 3) = 0.$$

Звідси одержимо рівняння прямої $l: 2x - y - 25 = 0$.

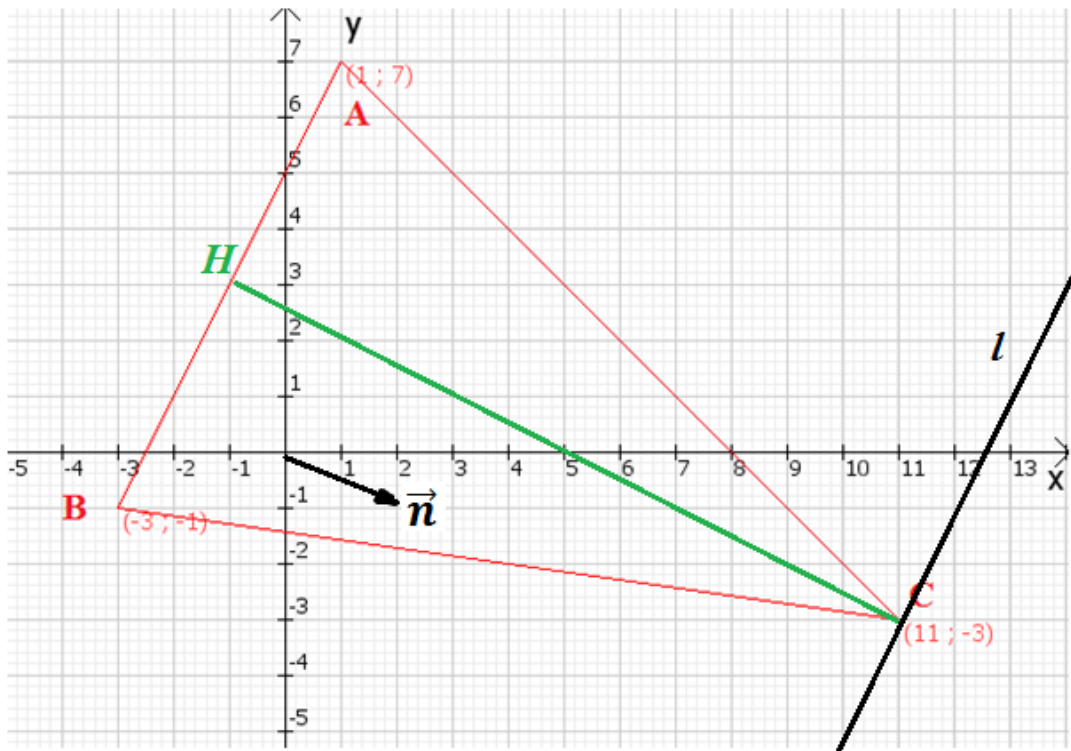

Рис. 7.

4.6) відстань від точки $C(x_c; y_c)$ до прямої AB обчислимо за формулою:

$$d = \frac{|A \cdot x_c + B \cdot y_c + C|}{\sqrt{A^2 + B^2}},$$

де A, B, C коефіцієнти загального рівняння прямої AB ,

x_c та y_c – координати заданої точки $C(11; -3)$.

Оскільки пряма AB має рівняння $2x - y + 5 = 0$, то $A = 2, B = -1, C = 5$. Отже,

$$d = \frac{|2 \cdot 11 + (-1) \cdot (-3) + 5|}{\sqrt{2^2 + (-1)^2}} = \frac{|22 + 3 + 5|}{\sqrt{4 + 1}} = \frac{30}{\sqrt{5}} = \frac{30\sqrt{5}}{5} = 6\sqrt{5} \approx 13,42.$$

5. Криві 2-го порядку

Кривою другого порядку є лінія, яка визначається загальним рівнянням другого степеня відносно поточних координат x та y :

$$Ax^2 + Bxy + Cy^2 + Dx + Ey + F = 0, \quad (5.1)$$

де $|A| + |B| + |C| \neq 0$.

Визначник $\Delta = \begin{vmatrix} A & B & D \\ B & C & E \\ D & E & F \end{vmatrix}$ – дискримінант рівняння.

Визначник $\delta = \begin{vmatrix} A & B \\ B & C \end{vmatrix}$ – дискримінант старших членів рівняння.

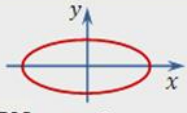
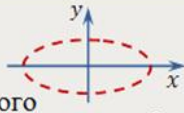
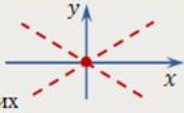
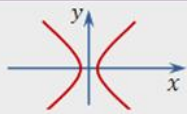
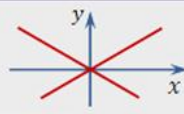
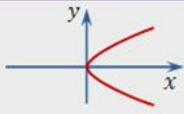
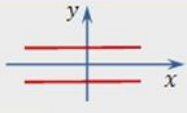
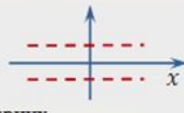
У залежності від значень цих визначників рівняння визначає наступний геометричний образ:

	$\Delta \neq 0$ (невироджені криві)	$\Delta = 0$ (вироджені криві)
$\delta > 0$	Еліпс (дійсний або уявний)	Пара уявних спряжених прямих, що перетинаються. Точка.
$\delta < 0$	Гіпербола	Пара дійсних прямих, що перетинаються.
$\delta = 0$	Парабола	Пара паралельних прямих (дійсних або уявних). Пряма (пара паралельних прямих, які збігаються)

За допомогою перевизначення (введення нових) змінних та переносу (повороту) осей координат здійснюється перехід від загального рівняння 5.1 до одного з канонічних рівнянь (невироджених або вироджених) кривих другого порядку.

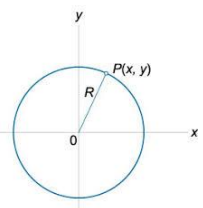
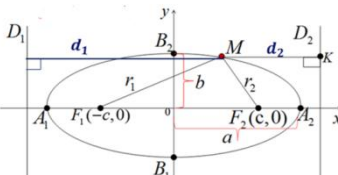
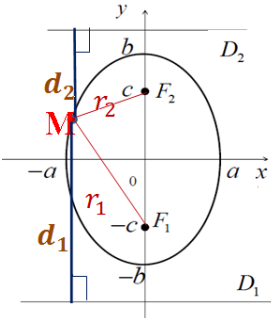
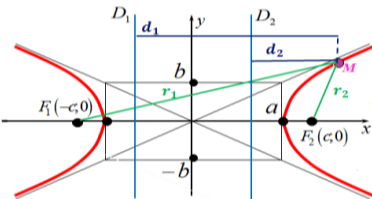
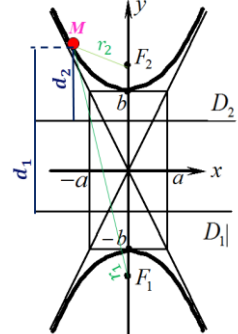
Для будь-якої алгебраїчної лінії другого порядку існує прямокутна система координат **Oxy**, у якій рівняння цієї лінії набуває одного з наведених у таблиці 5.1. канонічних видів.

Таблиця 5.1 – Канонічні рівняння (невироджених та вироджених) кривих другого порядку.

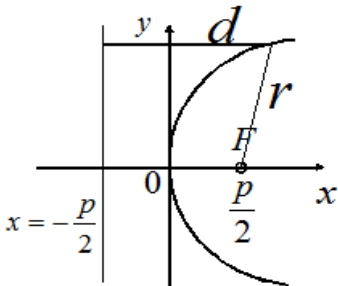
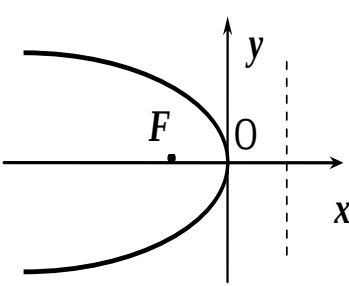
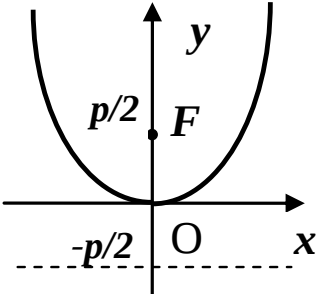
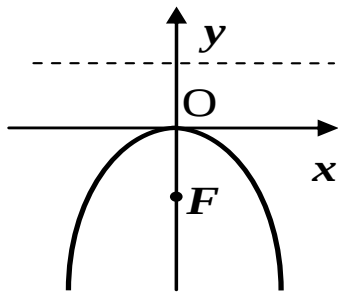
1.	$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$ Рівняння еліпса $a \geq b$	
2.	$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = -1$ Рівняння уявного еліпса $a \geq b$	
3.	$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 0$ Рівняння пари уявних прямих, що перетинаються	
4.	$\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1$ Рівняння гіперболи	
5.	$\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 0$ Рівняння пари прямих, що перетинаються	
6.	$y^2 = 2 \cdot p \cdot x$ Рівняння параболи	
7.	$y^2 - b^2 = 0$ Рівняння пари паралельних прямих	
8.	$y^2 + b^2 = 0$ Рівняння пари уявних паралельних прямих	
9.	$y^2 = 0$ Рівняння пари прямих, що співпадають	
$a > 0, b > 0, p > 0,$		

В даному курсі розглядають тільки неvirоджені криві другого порядку. Їх канонічні рівняння та основні характеристики представлені в таблиці 5.2.

Таблиця 5.2 – канонічні рівняння та основні характеристики не вироджених кривих другого порядку

	Коло	Еліпс		Гіпербола	
Рівняння	$x^2 + y^2 = R^2$	$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$		$\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1$	$\frac{y^2}{b^2} - \frac{x^2}{a^2} = 1$
Півосі		a – велика b – мала	a – мала b – велика	Ox - дійсна вісь, Oy - уявна вісь	Oy - дійсна вісь, Ox - уявна вісь
Відстань від центра кривої до фокуса	$c = 0$	$c = \sqrt{a^2 - b^2}$	$c = \sqrt{b^2 - a^2}$	$c = \sqrt{a^2 + b^2}$	
Фокуси	$F(0; 0)$	$F_1(-c; 0); F_2(c; 0);$	$F_1(0; -c); F_2(0; c);$	$F_1(-c; 0); F_2(c; 0);$	$F_1(0; -c); F_2(0; c);$
Ексцентриситет	$\varepsilon = 0$	$\varepsilon = \frac{c}{a} < 1$	$\varepsilon = \frac{c}{b} < 1$	$\varepsilon = \frac{c}{a} > 1$	$\varepsilon = \frac{c}{b} > 1$
Рівняння директрис		$x = \pm \frac{a}{\varepsilon}$ або $x = \pm \frac{a^2}{c}$	$y = \pm \frac{b}{\varepsilon}$ або $y = \pm \frac{b^2}{c}$	$x = \pm \frac{a}{\varepsilon}$ або $x = \pm \frac{a^2}{c}$	$y = \pm \frac{b}{\varepsilon}$ або $y = \pm \frac{b^2}{c}$
Рівняння асимптот				$y = \pm \frac{b}{a} x$	
Рисунок					

Продовження таблиці 5.2

	Парабола ($p > 0$)			
Рівняння	$y^2 = 2px$	$y^2 = -2px$	$x^2 = 2py$	$x^2 = -2py$
Відстань від вершини кривої до фокуса	$\frac{p}{2}$	$\frac{p}{2}$	$\frac{p}{2}$	$\frac{p}{2}$
Фокуси	$F\left(\frac{p}{2}; 0\right)$	$F\left(-\frac{p}{2}; 0\right)$	$F\left(0; \frac{p}{2}\right)$	$F\left(0; -\frac{p}{2}\right)$
Ексцентриситет	$\mathcal{E} = 1$	$\mathcal{E} = 1$	$\mathcal{E} = 1$	$\mathcal{E} = 1$
Рівняння директриси	$x = -\frac{p}{2}$	$x = \frac{p}{2}$	$y = -\frac{p}{2}$	$y = \frac{p}{2}$
Рисунок				

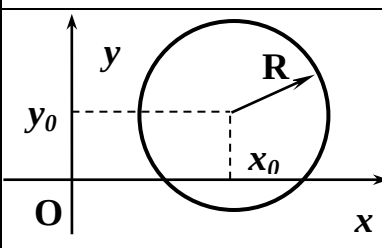
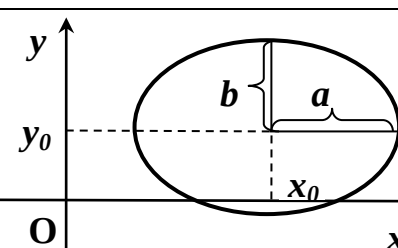
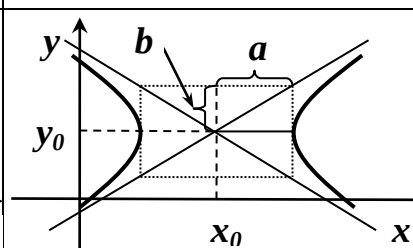
Якщо у загальному рівнянні 5.1 коефіцієнт $\mathbf{B} = \mathbf{0}$ (відсутній доданок з добутком змінних), то таке рівняння називається неповним і має вигляд:

$$Ax^2 + Cy^2 + Dx + Ey + F = 0, \quad (5.2)$$

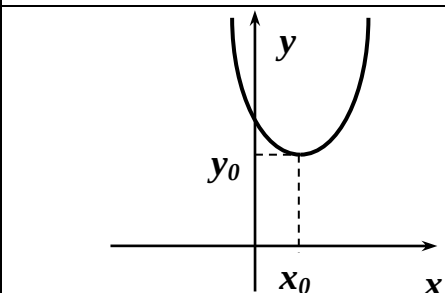
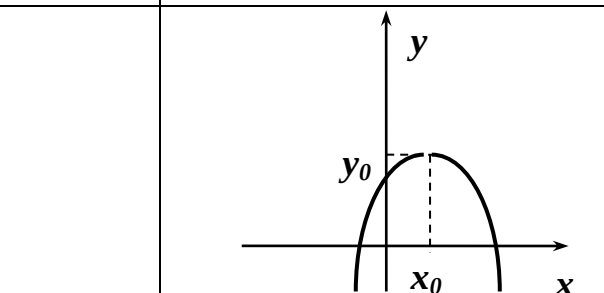
Виділивши у рівнянні 5.2 повні квадрати змінних отримаємо одне із рівнянь кривої з центром у т. С. $(x_0; y_0)$ із таблиці 5.3.

Неповне рівняння 5.2 другого порядку за допомогою перепозначення змінних та паралельного переносу системи координат можна перетворити до канонічних рівнянь, що наведені в таблиці 5.2.

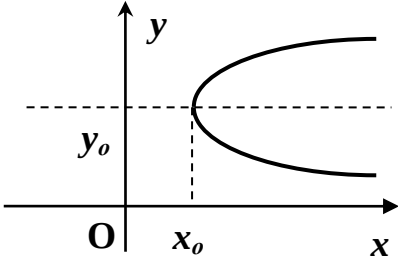
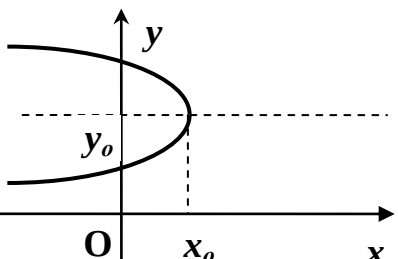
Таблиця 5.3. – рівняння кривих з центром у т. С. $(x_0; y_0)$

Коло	Еліпс	Гіпербола
$(x - x_0)^2 + (y - y_0)^2 = R^2$	$\frac{(x - x_0)^2}{a^2} + \frac{(y - y_0)^2}{b^2} = 1$	$\frac{(x - x_0)^2}{a^2} - \frac{(y - y_0)^2}{b^2} = 1$

Продовження таблиці 5.3.

Парабола ($p > 0$)	
$(x - x_0)^2 = 2p(y - y_0)$	$(x - x_0)^2 = -2p(y - y_0)$

Продовження таблиці 5.3.

Парабола ($p > 0$)	
$(y - y_0)^2 = 2p(x - x_0)$	$(y - y_0)^2 = -2p(x - x_0)$

Завдання 5. Привести рівняння кривої другого порядку

$$2x^2 + 3y^2 - 16x - 64 = 0$$

до канонічного вигляду, визначити основні числові характеристики: півосі, ексцентриситет, координати фокусів, рівняння директрис. Зробити рисунок.

Розв'язання.

Оскільки загальне рівняння кривої другого порядку має вигляд

$$Ax^2 + Bxy + Cy^2 + Dx + Ey + F = 0,$$

то у нашому випадку маємо наступні значення коефіцієнтів:

$$A = 2; B = 0; C = 3; D = -16; E = 0; F = -64.$$

Крок 1. Визначити тип кривої. Для цього обчислимо дискримінант рівняння:

$$\Delta = \begin{vmatrix} A & B & D \\ B & C & E \\ D & E & F \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 2 & 0 & -16 \\ 0 & 3 & 0 \\ -16 & 0 & -64 \end{vmatrix} = -1152 \neq 0.$$

Оскільки $\Delta \neq 0$, то задана крива є не виродженою.

Обчислимо дискримінант старших членів рівняння:

$$\delta = \begin{vmatrix} A & B \\ B & C \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 2 & 0 \\ 0 & 3 \end{vmatrix} = 6 > 0$$

Отже, оскільки $\delta > 0$, то рівняння визначає фігуру еліптичного типу.

Крок 2. Виділити повні квадрати змінних.

У заданому рівнянні кривої другого порядку:

$$2x^2 + 3y^2 - 16x - 64 = 0.$$

необхідно виділити повні квадрати змінних скориставшись формулою

$$a^2 \pm 2ab + b^2 = (a \pm b)^2, \quad (5.3)$$

або

$$ax^2 \pm bx = a \left(x \pm \frac{b}{2a} \right)^2 - \frac{b^2}{4a}, \quad (5.4)$$

Для зручності задане рівняння перепишемо у наступному вигляді:

$$(2x^2 - 16x) + 3y^2 = 64 \quad (5.5)$$

Для $(2x^2 - 16x)$ застосуємо формулу (5.4), де $a = 2$; $b = 16$:

$$2x^2 - 16x = 2 \left(x - \frac{16}{2 \cdot 2} \right)^2 - \frac{16^2}{4 \cdot 2} = 2(x - 4)^2 - 32.$$

Одержаний вираз підставимо у рівняння 5.5:

$$\begin{aligned} 2(x - 4)^2 - 32 + 3y^2 &= 64 \\ 2(x - 4)^2 + 3y^2 &= 96 \end{aligned} \quad (5.6)$$

Розділимо усі члени рівняння (5.6) на 96:

$$\frac{2(x - 4)^2}{96} + \frac{3y^2}{96} = 1$$

Отримали рівняння

$$\frac{(x - 4)^2}{48} + \frac{y^2}{32} = 1 \quad (5.7)$$

Це рівняння еліпса (дивись таблицю 5.3) з центром у т.С(4;0).

Для будь якої алгебраїчної лінії другого порядку існує прямокутна система координат, у якій рівняння цієї лінії можна подати у *канонічному* вигляді (таблиця 5.2) та визначити її характеристики.

Крок 3. Перевизначити змінні та записати відповідне канонічне рівняння кривої.

Якщо зробити паралельний перенос осей координат, прийнявши за новий початок координат точку $\tilde{O}(4; 0)$ та ввести нові змінні:

$$\tilde{x} = x - 4 \text{ та } \tilde{y} = y,$$

то відносно нових осей координат рівняння 5.7 набуде вигляду:

$$\frac{\tilde{x}^2}{48} + \frac{\tilde{y}^2}{32} = 1$$

або

$$\frac{\tilde{x}^2}{(4\sqrt{3})^2} + \frac{\tilde{y}^2}{(4\sqrt{2})^2} = 1 \quad (5.8).$$

Рівняння 5.8 є канонічним рівнянням еліпса (дивись таблицю 5.2).

Крок 4. Визначити основні характеристики еліпса (дивись таблицю 5.2).

1) Визначимо півосі еліпса:

$$a = \sqrt{48} = 4\sqrt{3}; \quad b = \sqrt{32} = 4\sqrt{2}.$$

2) Визначимо відстань від центра кривої до фокуса

$$c = \sqrt{a^2 - b^2} = \sqrt{48 - 32} = \sqrt{16} = 4$$

3.1) Визначимо координати фокусів в системі координат $\tilde{xO}\tilde{y}$:

$$\tilde{F}_1(-c; 0) = \tilde{F}_1(-4; 0); \quad \tilde{F}_2(c; 0) = \tilde{F}_2(4; 0).$$

3.2) Визначимо координати фокусів у вихідній системі координат xOy .

Оскільки

$$\tilde{x} = (x - 4),$$

то

$$\pm 4 = (x - 4),$$

тому

$$x_1 = 0 \text{ та } x_2 = 8.$$

Отже,

$$F_1(0;0); \quad F_2(8;0).$$

4.1) Визначимо рівняння директрис еліпса в системі координат $\tilde{x}\tilde{O}\tilde{y}$:

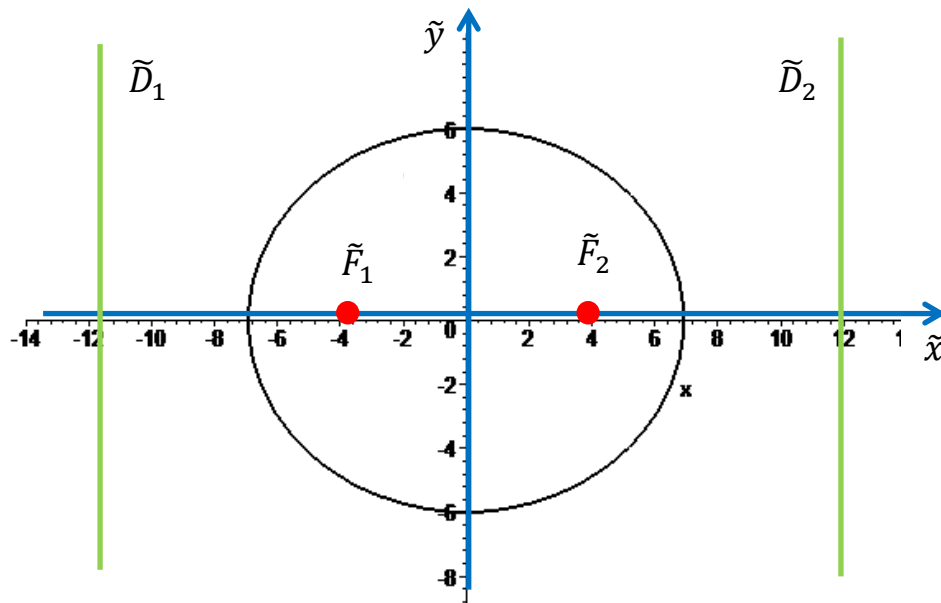
$$\tilde{D}_{1,2} : \tilde{x} = \pm \frac{a^2}{c} = \pm \frac{48}{4} = \pm 12.$$

4.2) Визначимо рівняння директрис у вихідній координатній системі xOy :

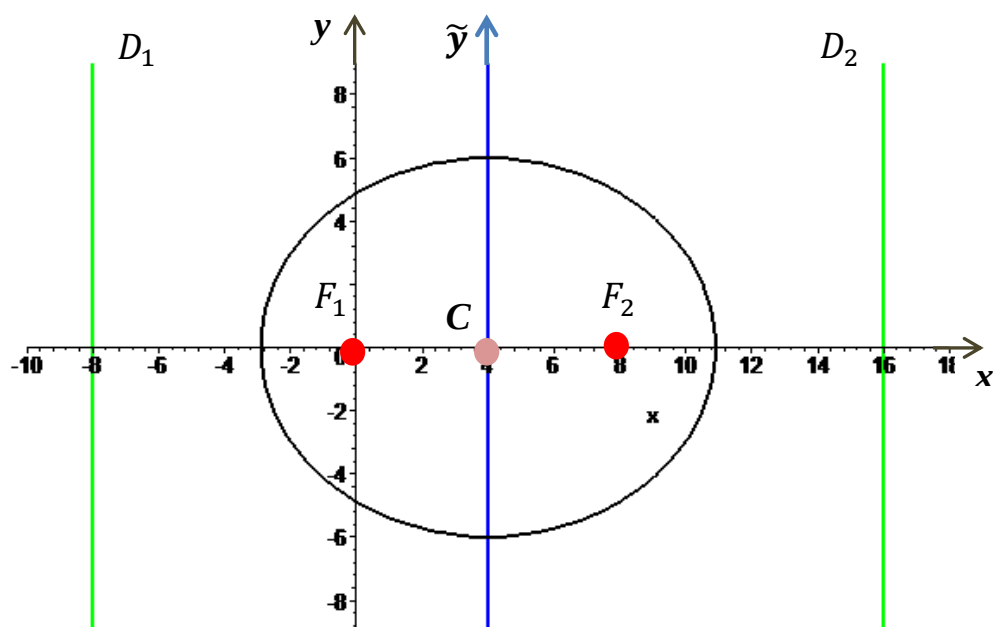
Оскільки $\tilde{x} = (x - 4)$, то звідси $\pm 12 = (x - 4)$.

Отже, $x_1 = -8$ та $x_2 = 16$.

Крок 5. Побудувати криву у системи координат $\tilde{x}\tilde{O}\tilde{y}$:

Крок 6. Виконати перехід від координатної системи $\tilde{x}O\tilde{y}$ до xOy , вважаючи $x = \tilde{x} + 4$. та $y = \tilde{y}$.

ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ

Завдання 1. Розв'язати систему лінійних алгебраїчних рівнянь за формулами Крамера, методом оберненої матриці, методом Гаусса.

Варіанти:

$$1. \begin{cases} 6x + 3y - 5z = 0 \\ 9x + 4y - 7z = 3 \\ 14x + 6y - 11z = 6 \end{cases}$$

$$2. \begin{cases} 2x + 3y + 4z = 9 \\ 4y + 11z = 1 \\ 7x - 5y = -1 \end{cases}$$

$$3. \begin{cases} 3x - 4y - z = 10 \\ 6x - 8y - 3z = 19 \\ -x + y + z = -3 \end{cases}$$

$$4. \begin{cases} 4x + 2y + 3z = 3 \\ 5x + y + z = 4 \\ x + 3y - 2z = -7 \end{cases}$$

$$5. \begin{cases} 5x - 9y - 14z = 6 \\ x + 7y + 5z = 11 \\ 5x - 21y - 27z = -5 \end{cases}$$

$$6. \begin{cases} 4x + y - 3z = -1 \\ 8x + 3y - 6z = -1 \\ x + y - z = -1 \end{cases}$$

$$7. \begin{cases} 2x + 3y + 4z = 15 \\ x + y + 5z = 16 \\ 3x - 2y + z = 1 \end{cases}$$

$$8. \begin{cases} 5x + 2y - z = 2 \\ 13x + 5y + 2z = 18 \\ x - 3y = -16 \end{cases}$$

$$9. \begin{cases} 2x - 5y - 6z = 5 \\ -3x + 2y + 5z = 1 \\ 2x + 4y - 3z = -16 \end{cases}$$

$$10. \begin{cases} 7y - 2z = -8 \\ 5x - 6y + 4z = 20 \\ 6x + 4y + 3z = 7 \end{cases}$$

$$11. \begin{cases} 2x - 4y + 7z = 45 \\ 4x - 2y + 3z = 23 \\ 7x - 3y + 8z = 53 \end{cases}$$

$$12. \begin{cases} 14x - 5y + 9z = 38 \\ 5x + y + 7z = 10 \\ 27x - 5y + 21z = 62 \end{cases}$$

$$13. \begin{cases} 5x + 2y - z = 2 \\ 13x + 5y + 2z = 18 \\ x - 3y = -16 \end{cases}$$

$$14. \begin{cases} -2x + 3y + z = 14 \\ 2x + 5y - 3z = 8 \\ 3x - 4y + 2z = -16 \end{cases}$$

$$15. \begin{cases} 3x + 3y - 5z = -2 \\ x + y + 2z = 3 \\ 2x - y + 7z = 24 \end{cases}$$

$$16. \begin{cases} x + 4y - 3z = -8 \\ x - y - z = 1 \\ 2y + z = 0 \end{cases}$$

$$17. \begin{cases} 4x - 2y - 3z = 16 \\ 11x + 4z = 14 \\ 7y - 5z = 3 \end{cases}$$

$$18. \begin{cases} 4x - 12y + 13z = 7 \\ 11x - 7y + 9z = -6 \\ 15x - 12y + 17z = -8 \end{cases}$$

$$19. \begin{cases} x - 5z = 8 \\ x - 3y - 2z = -1 \\ 2x - y - 6z = 7 \end{cases}$$

$$20. \begin{cases} x - 5y + 19z = 56 \\ x - 2y + 5z = 24 \\ 4x - 8y + 31z = 107 \end{cases}$$

$$21. \begin{cases} 4x - 5y + 5z = 18 \\ 5x + y - z = 8 \\ 6x - 4y + 3z = 21 \end{cases}$$

$$22. \begin{cases} 3x + 8y - z = -12 \\ 6x + 4y - z = -7 \\ 16x + 13y + z = -11 \end{cases}$$

$$23. \begin{cases} 2x + 13y + z = 4 \\ 3x - 2y - 2z = -1 \\ 8x - y + 5z = 18 \end{cases}$$

$$24. \begin{cases} 2x + 13y = 37 \\ 5x + 2y - 8z = 17 \\ 9x + 19y - 11z = 70 \end{cases}$$

$$25. \begin{cases} 5x - 6y - 3z = 16 \\ 7x - 9y - 4z = 22 \\ 11x - 14y - 6z = 35 \end{cases}$$

$$26. \begin{cases} x + 2y + z = 6 \\ 3x - y + 2z = 3 \\ 5x + 2y + z = 10 \end{cases}$$

$$27. \begin{cases} 2x + 4y + z = 0 \\ 3x + 2y + 2z = 5 \\ -2x + y - 2z = -1 \end{cases}$$

$$28. \begin{cases} 2x + 3y + 2z = 6 \\ 4x + 2y + 5z = 5 \\ x + 2y + z = 4 \end{cases}$$

$$29. \begin{cases} 2x - 2y + 3z = -1 \\ x - y + 2z = -1 \\ -2x + y - 2z = 0 \end{cases}$$

$$30. \begin{cases} -3x - y + z = 4 \\ 2x - y + 2z = -5 \\ 2x - z = -3 \end{cases}$$

Завдання 2. Задані точки A, B, C. Обчислити:

- 1) кут між векторами $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$;
- 2) проекцію вектора $\overrightarrow{AB}$ на вісь вектора $\overrightarrow{AC}$;
- 3) площу паралелограма та площу трикутника, побудованих на векторах $\overrightarrow{AB}$ і $\overrightarrow{AC}$;
- 4) об'єм тетраедра з вершинами в точках A, B, C, D та його висоту, опущену з т. D на грань ABC.

Варіант 1	A(-1; 2; 4), B(3; 6; 8), C(1; 6; -3), D(0; 0; 5)
Варіант 2	A(6; 3; -5), B(9; 4; -7), C(4; 6; -1), D(7; 2; -3)
Варіант 3	A(-3; 4; -2), B(0; 4; 2), C(3; 3; -4), D(1; 5; 0)
Варіант 4	A(5; -6; 3), B(4; -1; 2), C(3; -2; 7), D(4; -3; 5)
Варіант 5	A(2; -2; -5), B(-1; 1; 2), C(-3; 4; 8), D(1; 2; 1)
Варіант 6	A(2; -1; -2), B(8; 2; 0), C(0; 3; 5), D(4; 1; 2)
Варіант 7	A(-3; 2; -2), B(6; 1; -2), C(8; 7; -1), D(4; 4; 0)
Варіант 8	A(-2; 5; 0), B(2; 2; -2), C(4; -5; -7), D(1; 1; 1)
Варіант 9	A(3; -3; 5), B(4; 1; 4), C(0; -3; 7), D(2; -1; 3)
Варіант 10	A(2; 6; -1), B(4; 0; 2), C(-8; 1; -3), D(-2; 3; 1)
Варіант 11	A(5; -4; 4), B(3; 1; 5), C(7; 9; -2), D(4; 2; 2)
Варіант 12	A(-3; 2; 1), B(2; 3; -5), C(0; 2; -7), D(-1; 1; -3)
Варіант 13	A(2; 1; -2), B(3; -6; 0), C(4; 3; -1), D(2; -2; 1)
Варіант 14	A(0; 2; -3), B(3; -5; 1), C(6; 3; 7), D(2; 0; 2)
Варіант 15	A(3; -3; -1), B(4; 2; 0), C(-1; 2; 3), D(2; 0; 1)
Варіант 16	A(4; 5; 1), B(-1; 1; 2), C(4; -3; -5), D(2; 1; -1)
Варіант 17	A(3; 2; -2), B(0; -1; 8), C(-2; -2; 0), D(0; 0; 3)
Варіант 18	A(5; -4; 2), B(7; -2; 0), C(0; 3; 6), D(4; -1; 3)
Варіант 19	A(-2; 1; -1), B(0; 2; 2), C(-1; 4; -5), D(0; 3; 2)
Варіант 20	A(0; -6; -3), B(4; 1; 6), C(3; 5; 7), D(2; 0; 2)

Варіант 21	A(4; -3; -2), B(3; -1; -5), C(1; 1; -1), D(2; -1; -3)
Варіант 22	A(5; -6; 3), B(4; -1; 2), C(3; -2; 7), D(4; -3; 5)
Варіант 23	A(3; -5; 3), B(0; 9; 2), C(3; -5; 1), D(2; 5; 1)
Варіант 24	A(-4; 1; 1), B(2; 3; -2), C(8; -2; -3), D(3; 1; 0)
Варіант 25	A(5; 6; -2), B(3; 4; 1), C(3; -2; 7), D(4; 3; 2)
Варіант 26	A(2; -2; 0), B(-4; 1; 3), C(-3; 2; -3), D(0; 0; 1)
Варіант 27	A(-2; -1; 3), B(1; 4; -2), C(0; 3; 6), D(0; 2; 2)
Варіант 28	A(1; -1; 3), B(4; 5; -2), C(0; -2; 4), D(2; 3; 3)
Варіант 29	A(3; 3; -4), B(5; 6; 0), C(0; -1; 7), D(1; 0; 0)
Варіант 30	A(-4; 0; 1), B(1; -3; -2), C(5; -2; -1), D(2; 1; 0)

Завдання 3. Переконатися, що система векторів $\vec{p}, \vec{q}, \vec{r}$ утворює базис у множині всіх векторів простору, і знайти розклад вектора $\vec{x}$ в цьому базисі, якщо:

Варіант 1	$\vec{x} = (-2; 4; 7), \quad \vec{p} = (0; 1; 2), \quad \vec{q} = (1; 0; 1), \quad \vec{r} = (-1; 2; 4).$
Варіант 2.	$\vec{x} = (6; 12; -1); \quad \vec{p} = (1; 3; 0); \quad \vec{q} = (2; -1; 1); \quad \vec{r} = (0; -1; 2)$
Варіант 3	$\vec{x} = (1; -4; 4); \quad \vec{p} = (2; 1; -1); \quad \vec{q} = (0; 3; 2); \quad \vec{r} = (1; -1; 1)$
Варіант 4	$\vec{x} = (-9; 5; 5); \quad \vec{p} = (4; 1; 1); \quad \vec{q} = (2; 0; -3); \quad \vec{r} = (-1; 2; 1).$
Варіант 5	$\vec{x} = (-5; -5; 5); \quad \vec{p} = (-2; 0; 1); \quad \vec{q} = (1; 3; -1); \quad \vec{r} = (0; 4; 1).$
Варіант 6	$\vec{x} = (13; 2; 7); \quad \vec{p} = (5; 1; 0); \quad \vec{q} = (2; -1; 3); \quad \vec{r} = (1; 0; -1).$
Варіант 7	$\vec{x} = (-19; -1; 7); \quad \vec{p} = (0; 1; 1); \quad \vec{q} = (-2; 0; 1); \quad \vec{r} = (3; 1; 0).$
Варіант 8	$\vec{x} = (3; -3; 4); \quad \vec{p} = (1; 0; 2); \quad \vec{q} = (0; 1; 1); \quad \vec{r} = (2; -1; 4).$
Варіант 9	$\vec{x} = (3; 3; -1); \quad \vec{p} = (3; 1; 0); \quad \vec{q} = (-1; 2; 1); \quad \vec{r} = (-1; 0; 2).$
Варіант 10	$\vec{x} = (-1; 7; -4); \quad \vec{p} = (-1; 2; 1); \quad \vec{q} = (2; 0; 3); \quad \vec{r} = (1; 1; -1).$
Варіант 11	$\vec{x} = (6; 5; -14); \quad \vec{p} = (1; 1; 4); \quad \vec{q} = (0; -3; 2); \quad \vec{r} = (2; 1; -1).$
Варіант 12	$\vec{x} = (6; -1; 7); \quad \vec{p} = (1; -2; 0); \quad \vec{q} = (-1; 1; 3); \quad \vec{r} = (1; 0; 4).$
Варіант 13	$\vec{x} = (5; 15; 0); \quad \vec{p} = (1; 0; 5); \quad \vec{q} = (-1; 3; 2); \quad \vec{r} = (0; -1; 1).$
Варіант 14	$\vec{x} = (2; -1; 11); \quad \vec{p} = (1; 1; 0); \quad \vec{q} = (0; 1; -2); \quad \vec{r} = (1; 0; 3).$
Варіант 15	$\vec{x} = (11; 5; -3); \quad \vec{p} = (1; 0; 2); \quad \vec{q} = (-1; 0; 1); \quad \vec{r} = (2; 5; -3).$
Варіант 16	$\vec{x} = (8; 0; 5); \quad \vec{p} = (2; 0; 1); \quad \vec{q} = (1; 1; 0); \quad \vec{r} = (4; 1; 2).$
Варіант 17	$\vec{x} = (3; 1; 8); \quad \vec{p} = (0; 1; 3); \quad \vec{q} = (1; 2; -1); \quad \vec{r} = (2; 0; -1).$
Варіант 18	$\vec{x} = (8; 1; 12); \quad \vec{p} = (1; 2; -1); \quad \vec{q} = (3; 0; 2); \quad \vec{r} = (-1; 1; 1).$
Варіант 19	$\vec{x} = (-9; -8; -3); \quad \vec{p} = (1; 4; 1); \quad \vec{q} = (-3; 2; 0); \quad \vec{r} = (1; -1; 2).$

Варіант 20	$\vec{x} = (-5; 9; -13); \quad \vec{p} = (0; 1; -2); \quad \vec{q} = (3; -1; 1); \quad \vec{r} = (4; 1; 0).$
Варіант 21	$\vec{x} = (-15; 5; 6); \quad \vec{p} = (0; 5; 1); \quad \vec{q} = (3; 2; -1); \quad \vec{r} = (-1; 1; 0).$
Варіант 22	$\vec{x} = (8; 9; 4); \quad \vec{p} = (1; 0; 1); \quad \vec{q} = (0; -2; 1); \quad \vec{r} = (1; 3; 0).$
Варіант 23	$\vec{x} = (23; -14; -30); \quad \vec{p} = (2; 1; 0); \quad \vec{q} = (1; -1; 0); \quad \vec{r} = (-3; 2; 5).$
Варіант 24	$\vec{x} = (3; 1; 3); \quad \vec{p} = (2; 1; 0); \quad \vec{q} = (1; 0; 1); \quad \vec{r} = (4; 2; 1).$
Варіант 25	$\vec{x} = (-1; 7; 0); \quad \vec{p} = (0; 3; 1); \quad \vec{q} = (1; -1; 2); \quad \vec{r} = (2; -1; 0).$
Варіант 26	$\vec{x} = (11; -1; 4); \quad \vec{p} = (1; -1; 2); \quad \vec{q} = (3; 2; 0); \quad \vec{r} = (-1; 1; 1).$
Варіант 27	$\vec{x} = (-13; 2; 18); \quad \vec{p} = (1; 1; 4); \quad \vec{q} = (-3; 0; 2); \quad \vec{r} = (1; 2; -1).$
Варіант 28	$\vec{x} = (0; -8; 9); \quad \vec{p} = (0; -2; 1); \quad \vec{q} = (3; 1; -1); \quad \vec{r} = (4; 0; 1).$
Варіант 29	$\vec{x} = (8; -7; -13); \quad \vec{p} = (0; 1; 5); \quad \vec{q} = (3; -1; 2); \quad \vec{r} = (-1; 0; 1).$
Варіант 30	$\vec{x} = (2; 7; 5); \quad \vec{p} = (1; 0; 1); \quad \vec{q} = (1; -2; 0); \quad \vec{r} = (0; 3; 1).$

Завдання 4. Для даних вершин трикутника ABC знайти:

- 1) рівняння сторони AB ;
- 2) рівняння висоти CH , проведеної до сторони AB ;
- 3) рівняння медіани AM , де т. M середина сторони BC ;
- 4) точку N перетину медіани AM і висоти CH ;
- 5) рівняння прямої, що проходить через т. C паралельно стороні AB ;
- 6) відстань від точки C до прямої AB .

Зауваження: для кожного пункту виконати рисунок.

Варіанти:

1) $A(-3; 0), B(3; 2), C(2; 5).$	16) $A(6; -9), B(10; -1), C(-4; 1).$
2) $A(-2; 0), B(4; 2), C(2; 6).$	17) $A(4; 1), B(-3; -1), C(7; -3).$
3) $A(-3; -2), B(14; 4), C(6; 8).$	18) $A(-4; 2), B(6; -4), C(4; 10).$
4) $A(-2; 0), B(2; 4), C(4; 0).$	19) $A(3; -1), B(11; 3), C(-6; 2).$
5) $A(1; -2), B(7; 1), C(3; 7).$	20) $A(-7; -2), B(-7; 4), C(5; -5).$
6) $A(-2; -3), B(1; 6), C(6; 1).$	21) $A(-1; -4), B(9; 6), C(-5; 4).$
7) $A(-4; 2), B(-6; 6), C(6; 2).$	22) $A(10; -2), B(4; -5), C(-3; 1).$
8) $A(4; -3), B(7; 3), C(1; 10).$	23) $A(-3; -1), B(-4; -5), C(8; 1).$
9) $A(4; -4), B(8; 2), C(3; 8).$	24) $A(-2; -6), B(-3; 5), C(4; 0).$
10) $A(-3; -3), B(5; -7), C(7; 7).$	25) $A(-7; -2), B(3; -8), C(-4; 6).$
11) $A(1; -6), B(3; 4), C(-3; 3).$	26) $A(0; 2), B(-7; -4), C(3; 2).$
12) $A(-4; 2), B(8; -6), C(2; 6).$	27) $A(7; 0), B(1; 4), C(-8; -4).$
13) $A(-5; 2), B(0; -4), C(5; 7).$	28) $A(1; -3), B(0; 7), C(-2; 4).$
14) $A(4; -4), B(6; 2), C(-1; 8).$	29) $A(-5; 1), B(8; -2), C(1; 4).$
15) $A(-3; 8), B(-6; 2), C(0; -5).$	30) $A(-4; 2), B(2; -5), C(5; 0).$

Завдання 5. Привести рівняння кривої другого порядку до канонічного вигляду і визначити координати її центру, півосі, ексцентриситет, координати фокусів, рівняння директрис, і якщо крива має асимптоти, то і рівняння асимптот. Виконати рисунок.

Варіант 1	$16x^2 + 25y^2 + 32x - 100y - 284 = 0.$
Варіант 2.	$y^2 + 4y = 2x.$
Варіант 3	$16x^2 - 9y^2 - 64x - 54y - 161 = 0.$
Варіант 4	$5x^2 + 9y^2 - 30x + 18y + 9 = 0.$
Варіант 5	$x^2 + 4x + 8 = 2y.$
Варіант 6	$4x^2 + 3y^2 - 8x + 12y - 32 = 0.$
Варіант 7	$x^2 + y^2 - 8y = 0.$
Варіант 8	$9x^2 - 16y^2 + 90x + 32y - 367 = 0.$
Варіант 9	$x^2 - 10x = 4y - 13.$
Варіант 10	$16x^2 - 9y^2 - 64x - 18y + 199 = 0.$
Варіант 11	$x = 2y^2 - 12y + 14.$
Варіант 12	$x^2 + 4y^2 - 4x + 8y - 8 = 0.$
Варіант 13	$x = y^2 + 8y + 9.$
Варіант 14	$9x^2 + 4y^2 + 54x - 40y + 145 = 0.$
Варіант 15	$y = x^2 + 2x - 3.$
Варіант 16	$9x^2 - 4y^2 - 18x - 8y - 31 = 0.$
Варіант 17	$x = y^2 - 6y + 10.$
Варіант 18	$x^2 - 4y^2 + 8x - 24y = 24.$
Варіант 19	$y^2 - 2y - 2x + 1 = 0$
Варіант 20	$x^2 + 4y^2 - 6x + 8y = 3.$
Варіант 21	$y^2 - 8y = 4x.$
Варіант 22	$2x^2 + 5y^2 - 12x + 10y + 13 = 0.$

Варіант 23	$x^2 + y^2 - 6x = 0.$
Варіант 24	$y = x^2 - 4x + 5.$
Варіант 25	$x^2 - y^2 + 6x + 4y - 4 = 0.$
Варіант 26	$x^2 + 6x + 5 = 2y.$
Варіант 27	$x^2 + y^2 - 2x + 4y - 20 = 0.$
Варіант 28	$x = y^2 - 6y + 7.$
Варіант 29	$x^2 + 9y^2 - 6x - 27 = 0.$
Варіант 30	$4x^2 + 9y^2 - 40x + 36y + 100 = 0.$

ЛІТЕРАТУРА

1. Басманов О.Є., Кириченко І.К., Мігунова Л.В., Сознік О.П. Вища математика. – Харків: АПБУ, 2003. – 136 с.
2. Білоусова Л.І., Горонескуль М.М. Курс вищої математики у середовищі Maple : Навчальний посібник. – Х.: УЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2009. – 412с.
3. Горонескуль М.М. Основи вищої математики. Методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів. – Харків: НУЦЗУ, 2015- 125 с.
4. Мунтян В.К., Говаленков С.В. Вища математика. Методичні вказівки для самостійних занять. – Харків: НУЦЗУ, 2015
5. Тевяшев А.Д., Литвин О.Г. Вища математика у прикладах та задачах. – Частина 1. – Харків: ХНУРЕ, 2002. – 552 с.

Навчальне видання

**Методичні рекомендації
та варіанти завдань до виконання
розрахунково-графічної роботи
«Елементи лінійної і векторної алгебри
та аналітичної геометрії»
з навчальної дисципліни «Вища математика»
для здобувачів вищої освіти
за освітньо-професійними програмами
«Пожежна безпека», «Цивільний захист» та «Охорона праці»**

Підписано до друку ____ 2024. Формат 60x84 1/16.
Умовн.-друк. арк. 2,0.
Вид. № ____/____.

Сектор редакційно-видавничої діяльності
Національного університету цивільного захисту України
18034 м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8,
www.nuczu.edu.ua